

KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASINDA YENİ BİR HAK: “UNUTULMA HAKKI” VE AB ADALET DİVANI’NIN “GOOGLE KARARI” NEW RIGHT FOR PROTECTION OF PERSONAL DATA: “RIGHT TO BE FORGOTTEN” AND THE “GOOGLE DECISION” OF THE EU COURT OF JUSTICE

Aydın AKGÜL*

Özet: Birey hakkındaki yıllar öncesine ilişkin bir veri bile Google gibi arama motorları aracılığıyla çok kısa sürede gün yüzüne çıkmakta, üçüncü kişiler bireyin bilinmesini istemediği kişisel verilere söz konusu teknolojik yenilik sayesinde kolay ve hızlı biçimde ulaşabilmektedir. Bu durum, kişisel verilerin korunması hakkından bağımsız olarak “unutulma hakkı” adı altında yeni bir hakkın giderek tartışılmasına yol açmıştır. Unutulma hakkı, özgürce yaşamını sürdürmek isteyen bireye, artık bilinmesini istemediği geçmişine ait kişisel verilerinin dijital dünyada silinmesini isteme hakkını vermektedir. AB Adalet Divanı, “Google Kararı” ile unutulma hakkına ilişkin bir kısım ilkeler ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Kişisel veri, kişisel verilerin korunması hakkı, unutulma hakkı, Avrupa Birliği Adalet Divanı, Google.

Abstract: Even a very old personal data may come to light in a very short time through search engines as Google. Due to these technological innovations, third parties can quickly and easily access to such personal data that an individual does not want to be known. This situation has increasingly led to a debate for protection of the right called “right to be forgotten” that is utterly independent from the right to personal data protection. The oblivion right grants an individual a right to request deletion of old personal data that he or she wants no longer to be known from the digital world. With its “Google Decision”, the EU Court of Justice revealed some principles on the right to be forgotten.

Keywords: Personal data, the right to personal data protection, the right to be forgotten, EU Court of Justice, Google.

* Dr, Hâkim

GİRİŞ

İnsan, özgür bir varlık olduğundan, maddi ve manevi varlığını oluşturan yaşamını serbest biçimde sürdürmek istemektedir. Kişisel verilerin korunması hakkının özünde de, yaşamın serbestçe sürdürülme isteği bulunmakta olup, birey kişisel verilerini istediği gibi kullanma veya kullanmama hakkına sahiptir.

Teknolojik gelişmeler, bireylerin kişisel verilerinin elde edilmesini ve işlenmesini kolaylaştırmış; Google gibi arama motorları sayesinde bireylere ait bir bilgiye kolayca ulaşılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte, bireyin üçüncü kişilerin gözetiminden kurtulması ve dolayısıyla yaşamını özgür biçimde sürdürme isteği “unutulma hakkı” adıyla yeni bir hakkın ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD)’nın 13 Mayıs 2014 tarihinde verdiği “Google Kararı” ile yeniden tartışma konusu olan bu hakkın, teknolojinin akıl almaz boyutta geliştiği günümüzde daha çokça tartışılacağı anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada, bireyin, kişisel verilerini serbestçe kullanma isteğinin diğer bir yansıması şeklinde nitelendirilebilecek olan ve son yıllarda giderek kişisel verilerin korunması hakkından bağımsız olarak tartışılan bir hak olan unutulma hakkı ele alınacaktır.

Çalışmada, öncelikle bu hakkın, kişisel verilerin korunması hakkıyla olan ilişkisi ortaya konulduktan sonra, unutulma hakkına yönelik yapılan tanımlar ve bu hakkın özellikleri belirtilecektir. Bundan sonra ise, insan hakları yönüyle unutulma hakkı değerlendirilerek Avrupa ve Amerika’da yapılan yasal düzenleme çalışmaları hakkında bilgi verilecektir. Son olarak ise, konuya ilişkin ABAD’ın “Google Kararı” ve Yargıtay kararı tartışılacaktır.

I. KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI HAKKI

A. Kişisel Veri

Kişisel veri, belirli ya da belirlenebilir nitelikteki bir kişiye ilişkin her türlü bilgi şeklinde tanımlanmaktadır. Kişisel verilere ilişkin uluslararası düzenlemelerde, örneğin Avrupa Birliği tarafından çıkarılan 95/46/EC sayılı Bireylerin Kişisel Verilerinin İşlenmesi ve Serbestçe Dolaşımını Karşısında Korunmasına İlişkin Direktif’in 2/a maddesin-

de ve Kişisel Nitelikteki Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Şahısların Korunmasına Dair 108 sayılı Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin 2(a) maddesinde benzer tanıma yer verilmiştir.

Bir kişinin yalnızca özel yaşamı hakkındaki değil, ekonomik ve mesleki bilgileri dahil onun bütün bilgilerini içeren kişisel veri¹; özünde bireyin kimliğini ortaya çıkartan, bir kişiyi belirli kılan ve karakterize eden verilerdir. Kişinin adı, adresi, doğum tarihi, medeni hali, tabiiyeti, mesleği, görüntüsü, kanaatleri², fotoğrafı, e-posta adresi, banka bilgileri, kimlik, emeklilik, kurum sicili ve vergi numarası, parmak izi, eğitim bilgileri, sağlık verileri, telefon mesajları, telefon rehberi, mail veya facebook ve tweeter gibi sosyal paylaşım sitelerinde yazdığı veya paylaştığı yazı, fotoğraf, ses veya görüntü kayıtları kişisel verileri olarak belirtilmektedir³.

B. Kişisel Verilerin Korunması Hakkı

Kişisel verilerin korunması hakkının temel amacı, bireyin özel yaşamının gizliliğinin güvence altına alınmasını sağlamak ve kamu ile özel sektör tarafından tutulan kayıtlarının korunmasında çeşitli özel usul önlemlerinin alınması yoluyla bireyi korumaktır⁴. Bilgi toplu-munda giderek oldukça önemli bir konu haline gelen kişisel verilerin korunması hakkı⁵, bireyin, demokratik bir hukuk devletinde özgür iradesiyle kendi yaşamını bizzat düzenleyebilmesinin bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan bireyin kişiliğini serbestçe geliştirmesi, kişiliğinin korunması ve özgür bireylerden oluşan bir toplum düzeninin oluşturulması, ancak bireyin kişisel verilerine ilişkin hakkının korunmasıyla mümkündür⁶.

¹ R. Cynthia Farina, Sidney A. Shapiro and Thomas M. Susman, *Administrative Law of the European Union: Transparency and Data Protection*, ABA Publishing, Chicago 2008, s.139.

² Oğuz Şimşek, *Anayasa Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması*, Beta Yayınevi, Ankara 2008, s.121.

³ Aydın Akgül, *Danıştay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Kişisel Verilerin Korunması*, Beta Yayınları, İstanbul 2014, s.9.

⁴ Eric Claes, Antony Duff, Serge Gutwirth, *Privacy and Criminal Law*, Antwerpen-Oxford, Intersentia 2006, s.77.

⁵ Jeremy Warner, "The Right to Oblivion: Data Retention from Canada to Europe in Three Backward Steps", *University of Ottawa Law&Technology Journal*, (2005) 2 UOLTJ 75, s.103.

⁶ Şimşek, s.4.

Danıştay'ın, kişisel verilerin korunması hakkını tartıştığı bir kararında da belirttiği üzere; kişisel verilerin korunması konusu insan hakları kavramı ve insan haklarının korunması alanında yaşanan gelişmelere paralel bir değişim göstermektedir⁷. Nitekim kişisel verilerin korunması hakkı, özel hayatın gizliliği hakkı başta olmak üzere insan onuru, düşüncüyü açıklama özgürlüğü, haberleşme özgürlüğü gibi insan haklarıyla ilgili birçok hakla yakından ilişkilidir.

Avrupa'da temel bir insan hakkı olarak kabul edilen kişisel verilerin korunması hakkı, bazı ülke anayasalarında temel bir insan hakkı olarak anayasal düzeyde açık bir şekilde yer almıştır. 1975 tarihli İsveç Anayasası'nda, 1976 tarihli Portekiz Anayasası'nda ve 1978 tarihli İspanya Anayasası'nda kişisel verilerin korunması hakkına yer verilmiştir⁸.

II. UNUTULMA HAKKI

A. Genel Olarak

Unutulma hakkı ve bununla ilişkili olan gerektiği ölçüde ve en kısa süreliğine kişisel verilerin depolanması veya tutulması konuları, aslında kişisel verilerin korunması hakkının çatısını oluşturmaktadır⁹. Nitekim unutulma hakkının yeni bir şey olmadığı düşüncesinde olanlar, bu hakkı; internet ve modern teknolojinin yaygınlaştığı yeni dünyaya uzun zamandan beridir bilinen kişisel verilerin korunmasına ait prensiplerin basitçe yeniden uygulanmaya kalkışılması şeklinde nitelendirmektedir¹⁰.

Bundan öte, unutulma hakkı ile kişisel verilerin korunması hakkı arasında şu şekilde bir bağlantı kurulabilir. Her iki hakkın özünde, bireyin onurlu yaşaması, kişiliğini serbestçe geliştirmesi ve kişisel verileri üzerinde özgürce tasarruf etmesi yatmaktadır.

⁷ Danıştay 10.D. 14.10.2011, E: 2011/7001(Danıştay UYAP Bilişim Sistemi).

⁸ Akgül, Danıştay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Kişisel Verilerin Korunması, s.221.

⁹ <http://www.enisa.europa.eu/activities/identity-and-trust/library/deliverables/the-right-to-be-forgotten,s.3>. (E.T.20.5.2014).

¹⁰ Peter Fleischer, "The Right To Be Forgotten, Or How To Edit Your History", <http://peterfleischer.blogspot.com.tr/2012/01/right-to-be-forgotten-or-how-to-edit.html>(E.T.07.4.2014).

Nitekim kişisel verilerinin korunması konusunda Avrupa'da çığır açan en önemli bir kavram olan “*enformasyonel self-determinasyon hakkı*”, Alman Anayasa Mahkemesi'nin 1983 yılında verdiği “Census-Nüfus Sayımı” kararında oluşturduğu, insan onuru ile kişiliğinin serbestçe geliştirilmesi hakkına dayandırdığı bir kavramdır¹¹. Mahkeme, Alman Anayasası'nın, insan onurunun korunması ile kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkına ilişkin maddelerini yorumlayarak, bireyin kişilik hakkının temelini oluşturan bu iki kavramın, enformasyonel self-determinasyon hakkını da içerdiği¹², herkesin kendisine ait verilerin kullanımı ve devri konusunda esas olarak belirleme hakkına sahip olduğu sonucuna varmıştır¹³.

İnsanlığın başlangıcından itibaren aslında unutmama bir kural, hatırlama ise istisna olmuştur. Ancak, dijital teknoloji ve global ağlar sayesinde bu kural tersine dönmüştür. Bugün, oldukça yaygınlaşan teknoloji sayesinde, unutmama istisna, hatırlama ise olağan haline gelmiştir¹⁴.

Kişisel verilerin korunması hakkının tarihsel süreçteki gelişimi ile nihayetinde korunması arzulanan ve amaçlananın, bireyin kişisel verilerinin korunması olduğu hususları birlikte dikkate alındığında, “unutulma hakkı”na ayrı bir hak olarak neden ihtiyaç duyulduğu sorusu akla gelmektedir.

Kişisel verilerin korunması hakkının temel unsurları arasında yer alan bireyin kişisel verilerine yönelik sildirme hakkı, yaşamını özgürce sürdürmesi adına her zaman yetmeyebilmektedir. Her türlü kişisel verinin sınırsız biçimde kayıt altına alındığı bir kere kayıt altına alınmasından sonra hızlı ve geniş paylaşım nedeniyle ortadan kaldırılmasının oldukça zor olduğu günümüz teknolojisinde, bireyin üçüncü kişilerin gözetiminden kurtulma ve dolayısıyla yaşamını özgür biçimde sürdürebilme isteği unutulma hakkına olan ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır.

¹¹ Julie Ringelheim, *Processing Data On Racial or Ethnic Origin For Antidiscrimination Policies: How to Reconcile the Promotion of Equality with the Right to Privacy*, NYU School of Law, New York 2006, s.25.

¹² Hüseyin Can Aksoy, *Medeni Hukuk ve Özellikle Kişilik Hakkı Yönünden Kişisel Verilerin Korunması*, Çakmak Yayınevi, Ankara 2010, s.71.

¹³ Şimşek, s.116-117.

¹⁴ Viktor Mayer-Schönberger, *Delete: The Virtue of Forgetting in the Digital Age*, Princeton University Press, USA 2011, s.2.

Gerçekten de günümüzde kişilerin kendilerine ait ve herkesin bilmesini istemedikleri özel hayat alanları, elektronik haberleşme teknolojileri vasıtasıyla yok edilme tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır¹⁵. Bu açıdan çok acil bir soruna işaret ettiği belirtilen unutulma hakkının, bireyin başta internet olmak üzere dijital dünyadaki izlerinin yani geçmişinin kendi talebiyle silinip silinemeyeceği tartışmasının bir sonucu olduğu ifade edilmektedir¹⁶.

B. Tanım

Uluslararası akademik çevrelerde, unutulma hakkının karşılığı olarak, *"the right to oblivion"*¹⁷ veya *"the right to be forgotten"*¹⁸ kavramları kullanılmaktadır.

Öncelikle, bu konuda görüşler yelpazesi bulunduğunu belirtmek gerekir. Unutulma hakkını, özellikle kişinin kendisine ait veriye erişmesi, verinin düzeltilmesi, yasal dayanağı bulunmayan kişisel verilerin işlenmesi durumuna itiraz hakkı şeklindeki prensipler gibi uzun süredir yerleşmiş kişisel verilerin korunması prensiplerinin basitçe yeniden gruplandırılması, nitelendirilmesi olarak görenler de bulunmaktadır¹⁹.

Unutulma hakkı; bireyin, dijital hafızada yer alan fotoğrafı, kimlik bilgisi, adresi ve diğer kişisel içeriklerinin kendi talebi üzerine bir daha geri getirilemeyecek biçimde ortadan kaldırılması şeklinde tanımlanmaktadır²⁰.

"Kişilere, dijital geçmişte internet üzerindeki haklarında yer alan rahatsız edici içerikleri veya üzerinde hak sahibi oldukları kişisel verileri silme ve

¹⁵ Hayrunnisa Özdemir, "Haberleşmenin Gizliliği ve Kişisel Veriler", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y:2009, C:XIII, S:1-2, s.285.

¹⁶ Serdar Güleler, Dijital Hafızadan Silinmeyi İstemek: Temel Bir İnsan Hakkı Olarak "Unutulma Hakkı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Y:2012, S:102, s.221.

¹⁷ Napoleon Xanthoulis, "The Right To Oblivion In The Information Age: A Human-Rights Based Approach", s.84-98, [http://www.davidpublishing.org/show.html?10594\(E.T.20.5.2014\)](http://www.davidpublishing.org/show.html?10594(E.T.20.5.2014)); Warner, s.75.

¹⁸ Rolf H. Weber, "The Right to Be Forgotten, More Than a Pandora's Box", *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 120, 2(2011), s.120-130.

¹⁹ Fleischer, "The Right To Be Forgotten, Or How To Edit Your History".

²⁰ Güleler, s.226.

*daha fazla yayılmasını önleme hakkı*²¹ şeklinde de tanımlanan unutulma hakkı; genel olarak, bireyin kendisinde veya üçüncü kişilerin elinde bulunan kişisel verilerini kontrol etme ve mümkün olduğunda silme hakkı olarak ifade edilmektedir²².

Bu hak yoluyla birey, sahip olduğu ve özellikle silinmiş kişisel verilerinin üçüncü kişiler tarafından artık izlenememesini veya takip edilememesini amaçlamaktadır²³. Ayrıca unutulma hakkı sosyal medyada bireyin kendisi hakkındaki kişisel bir veriyi tamamıyla kontrol etme hakkı olarak tanımlanmakta olup, özellikle bireyin dijital dünyada kişisel verilerini sildirme hakkıyla ilişkilendirilmektedir²⁴.

Unutulma hakkını, bireyin internet ortamında yer alan ve üçüncü kişilerin bilmesini istemediği kişisel verilerinin silinmesini, dolayısıyla dijital dünyada unutulmayı, hatırlanmamayı isteme hakkı şeklinde tanımlayabiliriz. Bu bağlamda, unutulma hakkının, bireyin geçmişini serbestçe şekillendirme dolayısıyla dijital dünyada kişisel verilerini özgürce kullanma veya kullandırmama isteğinin doğal bir sonucu olduğunu belirtebiliriz.

C. Özellikleri

Unutulma hakkı, ilk bakışta bir ütopya ve başarılabilir bir olgu olarak görülebilir. Bunun yanında, bu hakka karşı çıkanların ortak söylemi, *“şayet unutulmak istiyorsanız basitçe ilk başta hatırlanmayacaksınız”* şeklindedir²⁵. Ancak bu hak, bireye yaşamına *“yeni bir başlangıç”* yapma fırsatı sağlamakta olup; bireyin hayatının önceki aşamalarında yaptığı yanlışlar nedeniyle engellenen sosyal ve ekonomik yaşamını yeniden şekillendirmesini cesaretlendirme anlamında oldukça yararlıdır²⁶. Bu nedenle, unutulma hakkı, bireyin belirli bir zaman ölçeğinin

²¹ Şebnem Ahi, “Unutulma Hakkı (The right to be forgotten)” <http://www.bilisimhukuk.com/2014/02/unutulma-hakki-the-right-to-be-forgotten/> (E.T.20.5.2014).

²² Allyson Haynes Stuart, “Google Search Results: Buried If Not Forgotten”, North Carolina Journal Of Law & Technology, Volume 15, Issue 3: Spring 2014, s.463.

²³ Weber, s.121.

²⁴ Xanthoulis, s.85.

²⁵ Sanna Kulevska, “The Future of Your Past: A Right to be Forgotten Online?”, June 24, 2013 <http://www.chillingeffects.org/international/weather.cgi?WeatherID=769> (E.T.05.6.2014).

²⁶ Xanthoulis, s.85.

deki kişisel verileri üzerinde bağımsız olarak hak sahibi olmasına dayanmaktadır²⁷.

Esas olarak bireyin kişisel verilerinden özel bir bölümünün silinmesini isteme hakkını içeren unutulma hakkının²⁸; pozitif ve negatif olmak üzere iki hakkı içerdiği belirtilmektedir. Pozitif hakkı içermesi yönüyle, bireyin "*geçmişini kontrol etme*", "*belirli hususların geçmişinden silinmesini ve hatırlanmamayı isteme hakkı*" şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Negatif hak yönü ise kendisi hakkındaki bir kısım bilgilerin üçüncü kişilerin kullanmamasına veya hatırlanmamasına yönelik yükümlülüğü ve unutulmayı isteme hakkını içerdiği ifade edilmektedir²⁹.

Bu bağlamda unutulma hakkı; bir kişinin kendisi hakkındaki bilgileri kapsamlı ve geniş biçimde yeni bir silme hakkı olarak da görülmektedir. Söz konusu kişisel verilerin içeriği doğru olabileceği gibi yayınlamanın yasal dayanağı bulunabilir veya üçüncü kişi tarafından yayınlanmış olabilir. Bu hakkın; bireylerin fotoğraf, internet günlüğü gibi kendileri hakkındaki içerikleri silmek için üçüncü şahısları zorlamayı içermesinin yanında geçmişteki cezalarına ilişkin bilgilerin veya haklarında olumsuz yorumlara neden olabilecek bilgi ve fotoğraflarının kaldırılmasını isteme hakkını tanıdığı kabul edilmektedir³⁰.

Diğer taraftan bu hak, bireyin geçmişindeki belirli yönlerinin mümkün olmayacak biçimde hatırlanmaması için önlemler alınmasını gerektirmektedir³¹. Bireyin unutulma hakkı yönündeki talebi sonrasında verinin kontrolünden sorumlu kişinin veriyi silme veya yok etme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu verilerin kullanımının ve işleme konulmasının ifade özgürlüğü kapsamında görülmesi, hukuki zorunluluk olması veya kamu yararının bulunması hallerinde veriyi kontrol edenin bu talebi reddetme hakkı vardır³².

²⁷ Weber, s.121.

²⁸ <http://www.enisa.europa.eu/activities/identity-and-trust/library/deliverables/the-right-to-be-forgotten,s.3>. (E.T.05.6.2014).

²⁹ Xanthoulis, s.85.

³⁰ Fleischer, "The right to be forgotten, or how to edit your history".

³¹ Xanthoulis, s.87.

³² Ahi, "Unutulma Hakkı (The right to be forgotten)".

III. İNSAN HAKLARI YÖNÜYLE UNUTULMA HAKKI

A. Özel Hayatın Gizliliği

Bireyin kişiliğinin bir yansıması olarak kabul edilen yaşam alanı³³ içerisinde özel yaşamı da bulunmaktadır. İnsan bir yönüyle herkese açık olan topluma katılma duygusunu ve diğer yönden toplumdan uzaklaşma arzusuyla kendine özgü özel ve gizli alanında yaşama isteğini beraber taşımaktadır³⁴.

Son yıllarda teknolojinin hızla ilerlemesi ve internetin yaygınlaşması sayesinde kişilerle ilgili bilgilerin yaygınlaşması ve internet yoluyla bu bilgilere erişimin çok kolaylaşması, kişisel verilerin hukuka aykırı biçimde yetkisiz ve çoğu zaman kötü niyetli kişilerin eline geçmesine neden olmuş, böylece kişilerin özel hayatına ilişkin kişisel verilerinin hukuka aykırı olarak alenileşmesi korkusu ortaya çıkmıştır³⁵.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi(AİHS)'nin 8. maddesinde yer alan özel yaşama saygı hakkı altında korunan "*mahremiyet hakkı*"nın, bireyin kendisi hakkındaki bilgileri kontrol edebilmesi şeklindeki hukuki çıkarlarını da içerdiği ifade edilmektedir. Zira bireyin kendisine ait herhangi bir bilginin, kendi rızası olmaksızın açıklanmaması, yayılmaması ve bu bilgilere başkalarının ulaşmaması kısacası kişisel verilerinin mahrem kalması konusunda hukuki menfaati bulunmaktadır³⁶.

Hemen belirtmek gerekir ki kişisel verilerin korunması hakkı ile özel hayatın gizliliği hakkının temel çıkış noktaları örtüşmektedir³⁷. Esasen birçok ülkede, özel hayatın gizliliğinin tanımlanması sırasında kişisel verilerin korunması hakkı ile bağlantı kurulmaktadır³⁸.

³³ Mustafa Dural, Türk Medeni Hukukunda Gerçek Kişiler, Filiz Kitabevi, 3. Bası, İstanbul 1987, s.142.

³⁴ Yusuf Ziya Polater, Türk Hukukunda ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması, Adalet Yayınları, Ankara 2010, s.5.

³⁵ Volkan Sırabaşı, İnternet ve Radyo-Televizyon Aracılığıyla Kişilik Haklarına Tecavüz, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2007, s.193-194.

³⁶ Gülşay Arslan Öncü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Özel Yaşamın Korunması, Beta Yayınları, İstanbul 2011, s.182.

³⁷ Chris Reed and John Angel, Computer Law, Oxford University Pres, New York 2003, s.418.

³⁸ Electronic Privacy Information Center, Privacy&Human Rights: An International Survey of Privacy Laws and Developments, Washington D.C. 2004, s.1.

Bu bağlamda kişisel verilerin korunması hakkıyla iç içe geçen unutulma hakkının korunmasına yönelik yapılacak düzenlemeler, aslında bireyin özel hayatının gizliliğinin korunmasına hizmet edecektir.

Nitekim 2012 yılının başlarında Avrupa Komisyonu'nun adalet, temel haklar ve vatandaşlıktan sorumlu üyesi Viviane Reding tarafından yapılan açıklama ile yeniden gündeme gelen unutulma hakkı, özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması alanlarında dikkat çeken yeni bir hak olarak tartışılmaya başlanmıştır³⁹.

B. İnsan Onuru

İnsan onuru, bireyin özgürlüğünün temeli ve eşitliğin ölçütü olarak kabul edilmektedir⁴⁰. İnsan onuruna saygı ile; tüm düzenin odak noktasında bulunan insanın bağımsızlığı, ilk ve en temel hakkı olarak anlaşılan kişilik hakkının korunması amaçlanmaktadır⁴¹.

İnsan onuruna yönelik olarak Anayasa Mahkemesi; kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkının, insan onurunun korunmasını sağladığını; insan onuru kavramının, insanın ne durumda hangi şartlar altında bulunursa bulunsun sırf insan oluşunun kazandırdığı değer tanınmasını anlattığını belirtmiştir⁴².

İnsan onuru açısından unutulma hakkına bakılacak olursa, bu hakkın ısrarla savunulmasının altında yatan en önemli faktörün, birey hakkında sosyal medyada yer alan zarar verici bir bilginin onun şeref ve onuru ile yaşamını tamamen yok etme potansiyelinin bulunması olduğu ifade edilmektedir. Nitekim bireylerin, "Google araması"ndaki bilgilerinin kaldırılması isteklerine yanıt olarak, Google tarafından ilk başta internet sitelerini kontrol edemedikleri cevabı verilmiştir⁴³.

Özel hayatın gizliliği hakkının ihlali ve insan onuru yönünden unutulma hakkını değerlendirenlere göre; Google gibi arama motor-

³⁹ Gülener, s.220.

⁴⁰ İbrahim Ö. Kaboğlu, *Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar)*, Legal Yayınları, 7. Baskı, İstanbul 2011, s.25.

⁴¹ Zafer Gören, "Avrupa Birliği Temel Haklar Şartının Ana İlkesi: Dokunulmaz İnsan Onuru", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Y:6, S:12, 2007, s.24.

⁴² Anayasa Mahkemesi, 5.7.2012, E:2012/7, K:2012/102, 6 Ekim 2012 T. ve 28433 sayılı R.G.

⁴³ Stuart, s.463.

larının acımasızca geçmişe ait kişisel verileri indekslemesi ve bunları sınıflandırması, bu alandaki sorunun temel kaynağını oluşturmaktadır. Önceleri bir rafta kaybolan resmi gazeteyi kimsenin okumaya gitmediği, bugün ise resmi gazete ve diğer gazetelerin elektronik ortamda yer aldığı, dahası bir kişinin Google'da basit bir şekilde adını yazdığı anda geçmişte kaybolan bir kişisel verinin yeniden gün yüzüne çıkabildiği belirtilerek bu durumun insan onuruna bir saldırı ve özel hayatın gizliliğinin ihlali olduğu savunulmaktadır⁴⁴.

Unutulma hakkı ile bireyin onurlu yaşama hakkı arasında ilişkiyi açıklamaya çalıştığımız bu noktada Danıştay'ın, bireyin kişisel verilerinin basında yer almasını, *"bireyin onurlu ve saygın yaşama hakkı"* çerçevesinde değerlendirerek verdiği kararı belirtmek gerekir.

Yüksek Mahkemeye göre; *"davacı, herhangi bir şekilde dayanak gösterilemeyen suçlamalarla karşı karşıya bırakılmıştır. Bu suçlamalardan dolayı kamuoyunda hakkında şüphe ve tereddütler doğan davacının, toplumdaki her birey gibi onurlu ve saygın yaşama hakkı ağır bir şekilde zedelenmiştir."* Belirtilen gerekçeyle, olayda davalı idarenin ağır hizmet kusuru bulunduğu tespiti yapılarak *"kişilik hakları ağır biçimde saldırıya uğrayan"* davacının uğradığı manevi zararının tazmin edilmesi gerektiğine karar verilmiştir⁴⁵.

Bu itibarla unutulma hakkına aykırı olarak bireyin başkalarının bilmesini istemediği kişisel verilerinin rızasına aykırı olarak internet ortamında uzunca bir süre ve gereksiz biçimde yer almasının ve silinmemesinin, kamuoyunda hakkında şüphe ve tereddütlerin doğmasına yol açabileceğini dolayısıyla onurlu bir şekilde yaşamını sürdürmesine engel olabileceğini belirtebiliriz.

C. Haberleşme ve İfade Özgürlüğü

Unutulma hakkı ile haberleşme hakkı arasındaki ilişkiye değinecek oluşumuzun nedeni, unutulma hakkının tanınması halinde haberleşme özgürlüğünün ihlal edileceğine yönelik endişelerin bu-

⁴⁴ Victor Salgado, "Can I delete my data from Google?", <http://www.privacy-europe.com/blog/can-i-delete-my-data-from-google/> (E.T.15.06.2014).

⁴⁵ Akgül, Danıştay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Kişisel Verilerin Korunması, s.88.

lunmasıdır. Ancak buradaki endişe, haberleşme özgürlüğünden çok bununla yakından bağlantılı bir kavram olan iletişim özgürlüğünden kaynaklanmaktadır.

Haberleşme; günlük hayatta insanların, grupların ve toplumların birbirleriyle olan ilişkilerinde bilginin oluşturulması, paylaşılması, anlaşılandırılması ve geliştirilmesi sürecinde kullandıkları bir araçtır⁴⁶.

Özel yaşamın gizliliği kapsamında korunan "*haberleşme özgürlüğü*"nün ötesinde, toplumsal ve kamusal alanda yer alan iletişim özgürlüğü, insan haklarına saygının ve demokrasinin olmazlarından kabul edilmektedir⁴⁷. Bununla birlikte haberleşme araçlarının akıl almaz boyutlarda geliştiği, cep telefonları ile bütün bilgilere ulaşılabilirdiği günümüz teknolojisindeki gelişmeler, insanların özel yaşamlarının gizliliğini bozucu endişeler oluşturmuş, kişisel verilerin korunması konusunda ulusal ve uluslararası kuruluşların önemle durmaya başlamasına neden olmuştur⁴⁸.

AİHM'in "Google" sitesine erişimle ilgili verdiği Ahmet Yıldırım/Türkiye kararında da belirttiği üzere internet; kişilerin ifade ve bilgi edinme özgürlüğü hakkının kullanılmasına yönelik olarak günümüzdeki başlıca araçlardan birisi olup ifade özgürlüğü, haber veya bilgi alma ve verme özgürlüğünün tamamlayıcı bir unsurudur⁴⁹.

Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, haberleşme ve ifade özgürlüğü ile bireyin temel hakları arasında adil bir dengenin kurulmasıdır. Esasen AİHM, söz konusu kararında; AİHS'nin 10. maddesinin yalnızca haber verme hakkını değil aynı zamanda toplum için haber alma hakkını da güvence altına aldığını ancak ihtilaf konusu engellenmenin, keyfi sonuçlar doğurduğunu ve bu bağlamda sadece uyumsuzluk konusu siteye erişimin engellenmesinin hedeflendiğinden söz edilemeyeceğini zira bu tedbir kararının "Google Sites" kapsamında açılan tüm sitelere erişimin genel olarak engellenmesinden ibaret olduğunu belirterek Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

⁴⁶ Ömer Gedik, Türk Yargı Kararları Çerçevesinde Kitle İletişim Özgürlüğü, Seçkin Yayınları, Ankara 2008, s.39.

⁴⁷ Kaboğlu, s.310.

⁴⁸ Nuri Tortop, "Çağımızın Önemli Sorunu: Kişisel Bilgilerin Güvenliği Sorunu", *Amme İdaresi Dergisi*, Y:2000, C:33, S:3, s.2.

⁴⁹ [\(E.T.20.6.2014\)](http://hudoc.echr.coe.int/sites/tur/Pages/search.aspx#{).

Anayasa Mahkemesi de “Twitter” kararında, milyonlarca kullanıcı bulunan bir sosyal medya ağı olan “twitter.com” sitesine erişimin kanuni dayanağı olmaksızın ve sınırları belirsiz bir yasaklama kararı ile engellenmesinin demokratik toplumların en temel değerlerinden biri olan ifade özgürlüğüne ağır bir müdahale oluşturduğunu belirtmiştir⁵⁰.

Bu açıklamalardan sonra belirtmek gerekir ki, haberleşme özgürlüğü ve ifade özgürlüğü ile unutulma hakkı arasında adil bir denge kurulması gerektiği kuşkusuzdur. Diğer bir ifadeyle, kamu için hayati önem taşıyan bir bilgi dışında, bireyin rızasına aykırı olarak kişisel verilerinin hem de uzun süre internet ortamında yer alması haberleşme özgürlüğü ve ifade özgürlüğü çerçevesinde kabul edilemez. Aksi durumun bireyin üçüncü kişiler tarafından bilinmesini istemediği bir bilgi ile internet ortamında sürekli biçimde tehdit altında yaşamasına bunun da hayatını özgür ve serbest biçimde sürdürememesine neden olacağı açıktır.

IV. UNUTULMA HAKKINA YÖNELİK YASAL DÜZENLEME ÇALIŞMALARI

A. Yasal Düzenleme İhtiyacı

Bilgi ve iletişim teknolojisindeki hızlı gelişme kişisel verileri oldukça kolay bir biçimde dünya genelinde paylaşılır hale getirmiştir. Bu yeni teknolojiler büyük faydalar sunmakla birlikte kişisel verilerin kötü amaçlı kullanılması hususunda yeni sorunlar oluşturmuş; bu sorunlar ülkeler tarafından kişisel verilerin korunmasına yönelik yasal düzenleme yapılmasını zorunlu kılmıştır⁵¹.

Unutulma hakkına yönelik yasal düzenleme çalışmalarının, Avrupa’da 2010’lu yıllarda başladığı⁵² görülmekle birlikte kişisel verilerin korunmasına yönelik yasal düzenleme hareketlerinin 1960’lı yıllara kadar uzandığını belirtmek gerekir.

⁵⁰ Anayasa Mahkemesi 02.4.2014 Başvuru No: 2014/3986, 3.4.2014 T. ve 28961 sayılı R.G.

⁵¹ Aydın Akgül, “Danıştay Kararları Işığında Kişisel Sağlık Verilerinin Korunması”, *Danıştay Dergisi*, Y:2013, S:133, s.25.

⁵² Weber, s.120.

Bilginin küresel boyutta paylaşımının kolaylaşması, yalnızca ulusal düzeyde değil uluslararası düzeyde de kişisel verilerin korunması zorunluluğu sonucunu doğurmuştur. Bu nedenle Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Konseyi, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü/Organization for Economic Cooperation and Development(OECD) gibi uluslararası kuruluşların kişisel verilerin korunmasına yönelik uluslararası düzeyde kurallar belirlediği görülmektedir⁵³.

AİHS, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, BM ve OECD Rehber İlkeleri gibi düzenlemeleri yapan söz konusu kuruluşların, bireyin özel hayatının gizliliği hakkı ve kişisel verilerin korunması hakkı ile yakından ilişkili olan unutulma hakkına yönelik de gerekli düzenlemeleri yakın zamanda yapacaklarında kuşku bulunmamaktadır.

B. Yasal Düzenleme Çalışmaları

Dijital hafıza ve/veya kişisel verilerin tutulması bağlamında unutulma hakkı, sadece son zamanlarda temel bir hak olarak önerilmektedir. Ancak onun arka planındaki düşüncenin, Kıta Avrupası ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yıllardır yapılagelen bir tartışma konusu olduğu ifade edilmektedir⁵⁴.

Unutulma hakkına yönelik kanun çalışmalarından ilkinin, Fransa'da 2010 yılında, internette unutulma hakkının oluşturulmasına yönelik yapıldığı görülmektedir. Kanun çalışması hakkında çok fazla somut bir bilgi bulunmamakla birlikte kanun teklifinin, ilgilinin isteği veya makul bir süreden sonra e-mail ve telefon mesajlarının tamamıyla yok edilmesi konusunda internet ve telefon firmalarına yükümlülük getirilmesine ilişkin olduğu anlaşılmaktadır⁵⁵.

Unutulma hakkı üzerindeki hukuki tartışmaların ise, Avrupa Birliği (AB) Komisyonu'nun, 95/46/EC sayılı Kişisel Verilerin Korunması Direktifi'nin yeniden gözden geçirilmesi yönündeki önerisinin ardından arttığı görülmektedir⁵⁶. Komisyon, 2010 yılının Kasım ayında, anı-

⁵³ Akgül, Danıştay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Kişisel Verilerin Korunması, s.346.

⁵⁴ Weber, s.120.

⁵⁵ Weber, s.120.

⁵⁶ Xanthoulis, s.84.

lan Direktifin devam eden revizyonu kapsamında sunduğu teklifle⁵⁷, bireyin, internette yer alan ve artık işletilmesi veya tutulması gereksiz olan kişisel verilerini sildirebilmesi yönünde unutulma hakkının kabul edilmesine öncülük etmiştir⁵⁸.

Unutulma hakkının, AB'nin kendi dijital dünyasını meydana getirme çabasının tamamlayıcı bir unsuru biçiminde değerlendirilmesi gerektiği görüşünde olanlar da bulunmaktadır. Bu görüşe göre; bu hakkı ortaya çıkaran düzenlemenin arka planında AB'nin dijital hizmetleri sunan şirketlerle kullanıcılar arasındaki ilişkisine yeni biçim verme amacı güdülmekte, şirketlerle bireyler arasındaki ilişkinin basit, şeffaf ve hesap verilebilir bir boyuta sahip olmasının sağlanmasına çalışılmaktadır⁵⁹.

Unutulma hakkı, halen yürürlükte olan 95/46/EC sayılı Kişisel Verilerin Korunması Direktifi'nin yerini alması amacıyla Avrupa Komisyonu tarafından Ocak 2012'de teklif edilen Direktifin 17. maddesinde tanımlanmıştır⁶⁰. "Unutulma ve silinme hakkı" başlıklı 17. maddede, unutulma hakkının koşulları yer almakta olup veri öznesinin kişisel verileriyle ilgili her türlü bağlantının, kopyanın ve örneğinin silinmesini talep etme konusunda kişisel verileri üçüncü kişilere açıklayan veri sorumlusuna yükümlülük öngörülmektedir.

Düzenlemenin birinci fıkrasında kullanıcıya ait verilerin hangi durumlarda silinmesi gerektiği hükme bağlanmaktadır. Buna göre eğer veriler çok uzun süredir toplanış amaçları çerçevesinde kullanılmıyorsa ve kullanıcı da söz konusu verilerin saklanmasına rıza göstermiyorsa "veri denetçisi" (controller) kullanıcıya ait verileri gecikmeksizin silmekten ve daha fazla yayılmalarının engellenmesinden sorumludur. Ancak ifade özgürlüğünün korunması, genel sağlığı ilgilendiren bir konuda kamu yararının olması gibi şartların varlığının yanı sıra tarihsel, istatistiksel ve bilimsel amaçlar ile Birliğin veya üye devletlerin hukuk sistemlerinin gerekli kıldığı durumlarda veri denetçisi veriyi tutma ve saklama hakkına sahiptir⁶¹.

⁵⁷ Weber, s.120.

⁵⁸ Stuart, s.465.

⁵⁹ Güleler, s.232.

⁶⁰ <http://www.enisa.europa.eu/activities/identity-and-trust/library/deliverables/the-right-to-be-forgotten,s.3>. (E.T.25.6.2014).

⁶¹ Güleler, s.234.

Kıta Avrupası'nda bu yönde adımlar atılırken, AB Komisyonu'nun söz konusu teklifi, ABD'de negatif yönde karşılanmıştır. Unutulma hakkı, potansiyel olarak sosyal medyada ifade özgürlüğünü kısıtlayacağı ve internete sansür getireceği düşüncesiyle ABD'de oldukça eleştirilmiştir⁶². Esasen Amerika'da, Avrupa Birliği'nin, ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğünü temel bir değer olarak görmediği düşünülmektedir⁶³. Bu düşüncenin nedeni, Amerika'dan farklı olarak Kıta Avrupası'nda, unutulma hakkının; şeref, onur ve özel yaşam gibi çeşitli unsurları kapsayan kişilik hakkı içinde kabul edilmesi olduğu belirtilmektedir⁶⁴.

V. UNUTULMA HAKKINA İLİŞKİN AVRUPA BİRLİĞİ ADALET DİVANİ'NİN "GOOGLE KARARI" ve YARGITAY KARARI

A. İnternet

Çok fazla miktarda kişisel verinin paylaşıldığı bilgi otobanı olarak da nitelendirilen internet⁶⁵; iki veya daha çok sayıda bilgisayarın birbirleriyle bağlantısı anlamına gelen bilgisayar ağlarının aralarında yeniden bağlantı kurmaları sonucunda oluşan ve bu şekilde giderek büyüyüp gelişen, dünya çapında yaygın bilgisayar ağlarına dayalı bir iletişim sistemidir⁶⁶. Tartışmasız biçimde yaşamlarımızı değiştiren internet, düşüncelerin değişimini, kişiler arası iletişimi, eğlenmeyi sağlayan dünya çapında sürekli bir dinamik forum oluşturmuştur⁶⁷.

Bilgiye olan ihtiyacı karşılamada en büyük kaynak görevi gören internet⁶⁸, günümüz teknolojisinde, kişilerin birbirleriyle yazılı, sesli ve görüntülü şekilde iletişim kurabildiği en son kişisel ve kitle iletişim yöntemidir⁶⁹. Timesnewspaper Ltd/Birleşik Krallık kararında bu hu-

⁶² Stuart, s.465.

⁶³ Steven C. Bennett, "The "Right to Be Forgotten": Reconciling EU and US Perspectives", *Berkeley Journal of International Law*, Volume 30, Issue 1, Article 4, s.173.

⁶⁴ Weber, s.121.

⁶⁵ Habip Oğuz, *İnternet Ortamında Kişilik Haklarının İhlali ve Korunması*, Adalet Yayınevi, Ankara 2010, s.26.

⁶⁶ Kayıhan İçel, Yener Ünver, *Kitle İletişim Hukuku: Basın, Radyo-Televizyon, Sinema-Video, İnternet*, Beta Yayınları, 9. Baskı, İstanbul 2012, s.429.

⁶⁷ Stuart, s.463.

⁶⁸ Sırabaşı, s.133.

⁶⁹ Gürsel Öngören, *İnternet Hukuku, Öngören Hukuk Yayınları*, İstanbul 2006, s.8.

susa işaret eden AİHM; internet sitelerinin, büyük miktardaki verileri saklama ve yayınlama kapasitesi ile bunların erişilebilirliği sayesinde, toplumun gündemdeki olaylara erişimini sağlamaya ve genel biçimde bilgi alışverişini kolaylaştırmaya büyük ölçüde katkı sağladığını belirtmiştir⁷⁰.

Bununla birlikte bir kitle iletişim aracı olarak internet, birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir⁷¹. İnternette yer alan kişisel verilerin çoğu bireyin yaşamını doğrudan etkilemektedir. Yaşamın değişik anlarında gerek kamu organları gerekse özel sektör tarafından bireylere ait kişisel veriler toplanmakta ve tutulmaktadır. Bireylerin yaşamında önemli bir rol oynayan bu veriler, örneğin, bir iş veya sertifika başvurusunda, bankadan kredi çekilmesinde incelenmektedir. Dolayısıyla birey hakkında birçok önemli karar bu verilere dayanılarak verildiğinden bu verilerin doğruluğunun, güvenilirliğinin ve yanlış biçimde değiştirilmemesinin sağlanması oldukça önemlidir⁷². Ayrıca kişisel verilerin bireylerin özel hayatlarını yaşanılmaz hale getirecek şekilde gereksiz ve uzun süre internette tutulması, bireyin başta kişisel verilerinin korunması hakkı ve özel hayatın gizliliği hakkı olmak üzere unutulma hakkını da ihlal etmektedir.

B. Arama Motorları ve Google

Büyük bir cadde köşesine benzetilen internette, herkesin bir sanal sandığının bulunduğu ve istediği zamanda bu sandığa bilgilerini koyarak eriştiği ancak arama motorlarının her bir bireysel sandığı sonuçta da caddeleri kontrol ettiği belirtilmektedir⁷³.

Yıllardır etrafımızı çevreleyen arama motorları, büyük ölçekli metinlerden bilginin elde edilmesi veya açığa vurulması için pratik bir uygulamadır. Google ve Yahoo gibi arama motorları, dünyanın dört bir yanından gönderilen milyonlarca sorgulamaya terabaytlarca veri arasından tarama yapmak suretiyle hızlı biçimde yanıtlar vermekte-

⁷⁰ [\(E.T.01.7.2014\)](http://hudoc.echr.coe.int/sites/tur/Pages/search.aspx#{).

⁷¹ İçel ve Ünver, s.433.

⁷² Chander Anupam, Gelman Lauren, Radin Margaret Jane, Securing Privacy in the Internet Age, Stanford University Press, California 2008, s.111.

⁷³ Stuart, s.467.

dir⁷⁴. Facebook ve Google gibi büyük sosyal paylaşım ağlarının bireylere özgürlük sunduklarına inanılmakla birlikte bu hizmetler için ödenen bedelin, gerçekten oldukça yüksek olduğu, yıllardır, özel hayatın gizliliğinin ihlali ve asla silinmemiş şekilde bir bedelin ödendiği de ifade edilmektedir⁷⁵.

1998 yılında hayata geçirilen Google, arama hizmetinden hareketle kullanıcıların bilgilerine erişim sağlayarak internet üzerinden neye, ne kadar tıkladığı vs. gibi bilgileri, kullanıcıların tüketim alışkanlıklarının bir profilini çıkarmaya çalışarak ve bunu da kullanıcılarla IP adreslerini ilişkilendirerek toplamaktadır⁷⁶.

Aslında Google, her birimizin internette ne zaman ve neyi aradığını, onları tıklayınca ne tür sonuçlara ulaştığımızı bilmektedir. Yine Google, yaşamımızdaki büyük değişiklikleri, örneğin düğünden sonra ev için ne eşyası aldığımızı, sağlıkla ilgili ne tür araştırmalar yaptığımızı, hatta yeni bebeğimizi çok iyi bilmektedir. Bu detaylar bizim hafızamızdan gereksiz olmaları nedeniyle silinip gitmesine karşın, Google'ın böyle bir şansı bulunmamaktadır⁷⁷.

Tüm bu nedenlerden dolayı Google, kişisel verilerin korunması konusunda en çok eleştiriyi alan şirketlerden biri konumuna gelmiş, Uluslararası Gizlilik Örgütü'nün "Gizlilik Muhalifi" olarak nitelendiği ve gizlilik güvenilirliği en düşük kurumlar arasında yer almıştır⁷⁸.

AB ülkelerinde kişisel verilerin korunması konusunda otorite kuruluşların, unutulma hakkına ilişkin yaklaşımlarına bakıldığında, Google'ın kişisel verileri uzun süre tutmasına yönelik olarak bireylerin lehine karar verdikleri gözlemlenmektedir.

Google'ın kişisel verileri toplama ve işleme amacının, daha uygun arama sonuçları ve reklamlar göstermek, daha iyi hizmet vermek

⁷⁴ W. Bruce Croft, Donald Metzler, Donald Strohman, Search Engines And Information Retrieval In Practice, Pearson Education, Inc., Boston USA, 2010, s.6.

⁷⁵ Kulevska, "The Future of Your Past: A Right to be Forgotten Online?"

⁷⁶ Ünsal Çağrı Zeybek, "Google'ın Yeni Gizlilik Politikası Google Inc. Tarafından 1 Mart 2012 Tarihinde Yayımlanan Politikasının Kişisel Verilerin Korunması İlkeleeri İle Uyumluluğu Ve Avrupa Birliği'nin 95/46/EC Sayılı Veri Koruma Direktifi Açısından Değerlendirilmesi", *Hacettepe Hukuk Fak. Dergisi*, 3(1) 2013, s.99.

⁷⁷ Mayer-Schönberger, s.7.

⁷⁸ Zeybek Ünsal, s.99.

olduğu ve kendi servisleri arasında veri paylaşımının yeni gizlilik politikasının bir parçası olduğu şeklindeki açıklamalar, Fransız Veri Koruma Otoritesi CNIL tarafından 95/46/EC sayılı Direktif'e uygunluk açısından yeterli görülmemiştir⁷⁹. Benzer şekilde İspanya Kişisel Verilerin Korunması Otoritesi, kişisel verilerin yalnızca orijinal kaynaklarında değil Google aramasından da silinmesi istemiyle yapılan başvuruları, Google'dan bu tür referansların silinmesi şeklinde talepte bulunma yönünde çözerek sonuçlandırmıştır⁸⁰.

Avrupa Birliği'nin 95/46/EC sayılı Direktifinin 29. maddesince oluşturulan Çalışma Grubunun 2009 yılında Brüksel'de yaptığı 69. Genel Kurul toplantısında, prensipte arama motorlarının verileri 6 aylık süreyle saklayabileceği, bu sürenin uzatılmasını gerektiren bir durum olduğunda mutlaka haklı nedenlerin bulunması gerektiği kabul edilmiştir⁸¹. Google ise aşağıda belirteceğimiz Divan kararından önce arama motorunda yapılan aramalardan sonra kayıtları sonsuz olarak değil artık 9 aylık dönemlerle tutacağını açıklamış, böylece bireysel kayıtların daha geniş kitlelere ulaşmasının önüne geçmek istemiştir⁸².

Düzeltilme veya silme hakkı içinde kişilere herhangi bir hak tanınmasının, Google'ın veri tabanını oluşturma şekline bakıldığında mümkün olmadığı; önüne geçilemeyen bir depolama, aktarım, yedekleme yaklaşımının hakim olduğu bir altyapıya sahip olan Google'ın böyle bir hakkı tanınmasının ancak verilerin toplanması ve işlenmesi amaçlarının sınırlarını daraltmasıyla gerçekleşebileceği⁸³ belirtilmekle birlikte söz konusu Divan kararı sonucunda Google'ın harekete geçerek talep toplaması sonrasında binlerce başvurunun yapıldığı görülmektedir. Google'ın açıkladığı son rapora göre 2014 Mayıs ayında başlayan uygulamada 145 bin talep alınmış, bu taleplerle ilgili 498.737 URL adresinin silinmesi istenmiştir⁸⁴.

⁷⁹ Zeybek Ünsal, s.111-112.

⁸⁰ Bennett, s.163.

⁸¹ Zeybek Ünsal, s.114.

⁸² Mayer-Schönberger, s.7.

⁸³ Zeybek Ünsal, s.115.

⁸⁴ [http://www.radikal.com.tr/teknoloji/on_binlerce_avrupali_unutulmak_istiyor-1218322\(E.T.12.10.2014\).](http://www.radikal.com.tr/teknoloji/on_binlerce_avrupali_unutulmak_istiyor-1218322(E.T.12.10.2014).)

C. Avrupa Birliği Adalet Divanı

Avrupa bütünleşmesinin sağlanmasında "*lokomotif*" görevi üstlenen bir kurum olarak tanınan Avrupa Birliği Adalet Divanı⁸⁵, verdiği kararlar ile AB Hukukunun gelişimine o denli katkı yapmıştır ki Birliğin kurucu antlaşmalarında yapılan birçok değişiklik, Divanın kararları dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir⁸⁶.

Mahkeme, AB kurumlarının işlem ve tasarruflarının Birlik hukukuna uygun olup olmadığının denetlenmesi yanında üye devletlerin Birlik hukukunu ihlal edip etmediğini tespit ederek karara bağlamakta⁸⁷ böylece AB Hukukunun Birliğe üye devletlerde aynı ölçüde, aynı anda ve aynı anlamı ifade edecek bir şekilde uygulanmasını denetleme ve gözetleme görevini yapmaktadır⁸⁸. Lüksemburg'da yer alan Mahkeme, kişisel verilerin korunması hukuku da dahil Avrupa Birliği Hukukunun uygulanmasında son sözü söyleyen en büyük yargı organıdır⁸⁹.

D. ABAD'ın "Google Kararı"

Unutulma hakkına ilişkin olarak ABAD'ın kararına esas oluşturan davanın temeli, bir internet kullanıcısının arama motoru Google'da "Mr Costeja González" adlı avukatın adını girdiğinde, "La Vanguardia" isimli günlük bir gazetenin iki farklı tarihli sayfasına link vermesine ve bu link verilen sayfalarda söz konusu kişinin sosyal güvenlik borçlarının iyileştirilmesi için mülkünü satmak zorunda kalmasına ilişkin bilgiler içermesine dayanmaktadır⁹⁰.

Şikayeti inceleyen İspanyol makamları, 2010'da, Google'ın ilgili linkleri kaldırmasını istediye de gazeteye yönelik herhangi bir karar alınmaması üzerine Google temyize gitmiş, İspanya Yüksek Ulusal

⁸⁵ S. Rıdvan Karluk, Küreselleşen Dünyada Uluslararası Kuruluşlar, Beta Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2007, s.197.

⁸⁶ Aydın Akgül, "Avrupa Toplulukları Adalet Divanının Baktığı Davalar", *Adalet Dergisi* 2007, Y:98, S:28, s.153.

⁸⁷ Tuğrul Arat, Avrupa Toplulukları Adalet Divanı, AÜ Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi Araştırma Dizisi, Yayın No:3, Ankara 1989, s.31.

⁸⁸ Akgül, "Avrupa Toplulukları Adalet Divanının Baktığı Davalar", s.153.

⁸⁹ Christopher Kuner, *European Data Protection Law, Corporate Compliance and Regulation* Oxford University Press, Büyük Britanya 2007, s.7.

⁹⁰ [http://curia.europa.eu\(E.T.01.7.2014\)](http://curia.europa.eu(E.T.01.7.2014)).

Mahkemesi de konu hakkında görüş bildirmesi için davayı ABAD'a taşımıştır⁹¹.

ABAD, 13 Mayıs 2014 tarihinde verdiği unutulma hakkına ilişkin kararını, 95/46 sayılı Bireylerin Kişisel Verilerinin İşlenmesi ve Serbestçe Dolaşımı Karşısında Korunmasına İlişkin Direktif'in ilgili hükümlerine dayanarak almıştır.

Söz konusu Direktifin "Veri Kalitesine İlişkin Prensipler" başlıklı 6. maddesine göre; Üye Devletler, kişisel verilerin adil ve yasal olarak işlenmesini, belirli, açık ve meşru amaçlar için toplanmasını ve bu amaçlarla uyumsuz biçimde başkaca işlenmemesini, toplandığı ve/veya ayrıca işlendiği amaçlar ölçüsünde ilgili ve yeterli olmasını, doğru ve gerektiği yerde güncel tutulmasını, verilerin toplandığı sırada veya sonrasında işlendiği amaçlar için gerekenden daha uzun olmayan süre boyunca veri öznelerinin tespitine izin veren biçimde tutulmasını, toplanma ve sonrasındaki işleme, silinme veya düzeltilme amaçlarını göz önünde tutarak verilerin yanlış veya eksik olmamasını sağlayacak tüm makul önlemleri almakla yükümlüdür⁹².

Google, bazı kişisel verilerin silinmesi yönünde zorlama yapılmasının, kamunun bilgi edinme hakkını engelleyeceğini savunmuş ise de Mahkeme; ilke olarak, kişinin özel hayatının gizliliği hakkının, arama motorunun ekonomik çıkarı ile söz konusu kişi adıyla yapılan arama üzerine kamunun bilgiye erişim hakkının diğer bir ifadeyle bilgi edinme hakkının üzerinde olduğunu, bu kuralın yalnızca kamunun bilgiyi öğrenmede üstün bir yararı bulunmakta ise uygulanmayacağını belirterek Google'ın savunmasını yerinde görmemiştir.

Kararda; kişinin ismine dayalı olarak üçüncü kişiler tarafından internet ortamında yasal olarak işlenmiş ve yayınlanmış kişisel veriler, "geçersiz, eksik, tamamen ilgisiz veya sonradan ilgisiz hale gelmiş" ise işlenmesi amacını aşan ve arama motorları tarafından internet ortamına yüklenen söz konusu kişisel verilerin ve buna ilişkin sonuç listesinde yer alan bilgilerin silinmesi gerektiği belirtilmektedir⁹³.

⁹¹ <http://www.aa.com.tr/tr/haberler/327313--avrupa-birligi-adalet-divanindan-google-karari> (E.T.01.7.2014).

⁹² http://www.ihop.org.tr/dosya/coe/Ec_Directive_95_46_Kisisel_Veriler.pdf(E.T.01.07.2014).

⁹³ <http://curia.europa.eu> (E.T.01.7.2014).

Kişileri birbirinden ayırmaya yarayan işaret olarak tanımlanan ad⁹⁴, toplumsal ilişkilerde kişiyi belirleyen bir sözcük⁹⁵ olarak da ifade edilmektedir. Bireyin ailesi ve toplum içerisinde tanınmalarını sağlayan bir araç olan ad, AİHM içtihatlarıyla özel ve aile yaşamına saygı hakkının kapsamı içine alınmıştır⁹⁶.

Bu bağlamda Divan, “Google kararı”nda; kişinin adı yazılarak, on altı yıl önce gerçekleşmiş bir olaya ilişkin bilginin çıkacağı bir link verilmesinin kabul edilemeyeceğini, kişinin bu şekilde bir link verilmemesi şeklinde bir talep hakkının doğduğunu belirtmiştir. Mahkeme, unutulma hakkı konusundaki istisnaları ise, “*ilgili verinin kamu hayatında oynadığı önemli rol*” ve “*halkın ilgili veriye yönelik yoğun ilgisi*” şeklinde ortaya koyarak, “*üstün bir kamu yararı*”nı ortaya koyan özel sebepler yoksa arama sonuçlarına ilişkin listeden kişisel verilerin çıkarılması gerektiği sonucuna varmıştır⁹⁷.

Öte yandan bu karar, Google gibi şirketlerin belli bir süre geçtikten sonra mevcut linkleri silerek kullanıcıların “unutulmalarına” olanak tanınması gerektiğine işaret etmektedir. ABAD kararının dikkat çeken bir başka yönü ise ilgili verilerin orijinal halinin internet sayfalarında yayınlanması yasal olsa bile Google gibi şirketlerin bu sayfalara ulaşmak amacıyla verdikleri linkleri kaldırmak zorunda bırakılabileceğine hükmedilmesidir⁹⁸.

ABAD’ın yukarıda yer verilen kararından sonra Google’ın, unutulma hakkını kullanmak isteyen Avrupa Birliği vatandaşlarının başvurularını kabul etmeye başladığı görülmektedir. Söz konusu karar çerçevesinde şirkete başvuranlar, internetteki ilgisiz ve geçersiz kişisel verilere yönelik linklerin kaldırılmasını isteyebilmektedir. İnternette doldurulan formda kullanıcıların hangi ülkede doğdukları, hangi linkin kaldırılmasını istedikleri ve taleplerinin nedenleri sorulurken, kullanıcılarından ayrıca geçerli bir fotoğraflarını göndermeleri istenilmektedir⁹⁹.

⁹⁴ Ejder Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, Yetkin Yayınları, 10. Baskı, Ankara 2011, s.28.

⁹⁵ A. Şeref Gözübüyük, Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları, Turhan Kitabevi, 33. Bası, Ankara 2011, s.99.

⁹⁶ Öncü, s. 225.

⁹⁷ [http://curia.europa.eu\(E.T.01.7.2014\)](http://curia.europa.eu(E.T.01.7.2014)).

⁹⁸ [http://www.aa.com.tr/tr/haberler/327313--avrupa-birligi-adalet-divanindan-google-karari\(E.T.01.7.2014\)](http://www.aa.com.tr/tr/haberler/327313--avrupa-birligi-adalet-divanindan-google-karari(E.T.01.7.2014)).

⁹⁹ [http://tr.euronews.com/2014/05/31/google-dan-ab-vatandaslari-icin-unutulma-hakki/\(E.T.01.7.2014\)](http://tr.euronews.com/2014/05/31/google-dan-ab-vatandaslari-icin-unutulma-hakki/(E.T.01.7.2014)).

E. Yargıtay Kararı

ABAD'ın "Google Kararı"na benzer şekilde unutulma hakkının tanınması yönünde henüz Türk Yargısı tarafından verilmiş bir karar bulunmamasıyla birlikte Yargıtay'ın unutulma hakkını tartıştığı ancak uyuşmazlık konusu olayda kabul etmediği bir kararının bulunduğu, Yüksek Mahkemenin konuya ilişkin vermiş olduğu kararındaki ayrışık oydan anlaşılmaktadır.

Dava, cinsel taciz mağduru-şikayetçisi olan davacıya ilişkin olup Yargıtay incelemesine konu olan kararın, davalılar tarafından isminin kodlanmaksızın bir kitapta yayınlanması dolayısıyla kişilik haklarının ihlal edildiği iddiasıyla açılmış; Asliye Hukuk Mahkemesi, isim kodlanmaksızın kararın yayınlanmasından dolayı davacının bizzat mağdur olması nedeniyle içinde bulunduğu hassasiyeti temel alıp kitapta davacının isminin kodlanmamasının kişilik hakkını zedelediğini kabul ederek manevi tazminat talebinin kısmen kabulüne karar vermiştir.

Temyiz üzerine Yargıtay 4. Hukuk Dairesi ise davacının isminin kodlanmaksızın yayınlandığı kitabın bilimsel eser olduğu, bu anlamda bilim özgürlüğü alanında kaldığı, kararın aleniyet kazanarak kamu malı haline geldiği bu nedenle kişilik haklarına saldırı teşkil etmeyeceği gerekçesiyle davanın reddedilmesi gerektiği yönünde Asliye Hukuk Mahkemesi kararının bozulmasına karar vermiştir¹⁰⁰.

Davacının, temyiz kararının düzeltilmesi istemi ise oyçokluğuyla reddedilmiştir. Unutulma hakkı çerçevesinde kullanıldığı anlaşılan ve kanaatimce de yerinde olan ayrışık oyda; *"Her ne kadar yargılamalar açık-aleni olsa da mağdurun şikayetçi olduğu suç kişi psikolojisini ömür boyu sarsmaya devam edebilecek bir suçtur. Davacının uğradığı bu saldırı kesinlikle davacının giz alanında kalmalıdır."* şeklindeki gerekçeyle davacının isminin kodlanmaksızın yayınlanmasının giz alanını açıkça ihlal ettiğine işaret edilmiştir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki davacının ismi kişisel verisini oluşturduğundan rızası dışında isminin bir kitapta şikayetçi olduğu bir suçla birlikte yer alması kişisel verilerinin korunması hakkının ihlali anlamına gelmektedir.

¹⁰⁰ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi 03.7.2013 E:2013/6256, K:2013/12821(Danıştay UYAP Bilişim Sistemi).

Söz konusu ayrışık oyun devamında ise, *“İlerleyen insan hakları trendinde kişilerin arşiv silme talebi ve unutulma hakları gibi modern haklarla donatıldığı da düşünüldüğünde davacının kişilik haklarının ihlal edildiği yine sabittir.”* açıklamasına yer verilmiştir.

Diğer taraftan kişinin şikayetçi olarak bir suçla ilişkilendirilecek şekilde üçüncü kişilerin kolayca ulaşabileceği bir kitapta adının yer alması, ABAD’ın yukarıda yer verilen Google kararındaki unutulma hakkına yönelik ortaya koyduğu *“kişisel verilerin sonradan tamamen ilgisiz hale gelmesi”* ilkesine de aykırıdır.

Her ne kadar unutulma hakkına yönelik verdiğimiz tanımlarda, söz konusu hakkın, kişilere dijital geçmişte internet üzerinde haklarında yer alan kişisel verileri silme hakkını verdiği belirtilmiş ise de; unutulma hakkının özellikleri ve bu hakkın insan haklarıyla yakından ilişkili olması birlikte değerlendirildiğinde, unutulma hakkının salt dijital dünyada uygulanmaması, yukarıda belirtilen karar örneğinde olduğu üzere birey hakkında kamunun kolayca ulaşabileceği yerde tutulan bilgilere yönelik olarak da kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyim.

SONUÇ

Belirli ya da belirlenebilir nitelikteki bir kişiye ilişkin her türlü bilgi şeklinde tanımlanan kişisel veriler, teknolojik gelişmeler sayesinde kolayca elde edilmekte ve işlenmektedir. Hatta internette deyim yerindeyse *“tıklanıldığı anda”* kişisel verilerimiz kayıt altına alınmaktadır.

Teknolojik gelişmelerin meydana getirdiği söz konusu olumsuz durumlara karşın bireyin yaşamını özgür biçimde sürdürme isteği, “unutulma hakkı” adıyla yeni bir hakkın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu hak, kişisel verilerin korunması hakkıyla oldukça iç içe geçmekle birlikte son yıllarda giderek kişisel verilerin korunması hakkından bağımsız olarak tartışılmaya başlanmıştır. Aslında, her iki hakkın temelinde bireyin onurlu yaşaması, kişiliğini serbestçe geliştirmesi ve kişisel verileri üzerinde özgürce tasarruf etmesi düşüncesi yatmaktadır.

Unutulma hakkı yoluyla birey, internet ortamında yer alan ve üçüncü kişilerin bilmesini istemediği ismi, fotoğrafı gibi her türlü kişisel verilerinin bir daha geri getirilemeyecek biçimde silinmesini sağlayabilmektedir. Bu bağlamda kısaca bireyin internet ortamındaki

geçmişine ait her türlü izin silinmesini isteme hakkı şeklinde tanımlayabileceğimiz unutulma hakkının, bireyin geçmişi ile geleceğini serbestçe şekillendirme isteğinin doğal bir sonucu olduğunu da belirtebiliriz.

Bireye hayatında, “*yeni bir sayfa açma*” olanağı veren unutulma hakkının insan haklarıyla olan ilişkisi değerlendirilecek olursa, kişisel verilerin korunması hakkıyla iç içe geçen bu hakkın korunmasına yönelik yapılacak düzenlemeler, aslında bireyin özel hayatının gizliliğinin korunmasına da hizmet edecektir. Zira unutulma hakkı ile amaçlanan, bireyin özel hayatına ilişkin kişisel verilerinin de üçüncü kişiler tarafından bilinmemesidir.

Diğer taraftan, bireyin unutulma hakkının kabul edilmemesi, yeniden gün ışığına çıkan kişisel verileri nedeniyle kamuoyunda hakkında şüphe ve tereddütlerin doğmasına, bu nedenle onurlu bir şekilde yaşamını sürdürmesine ve bağımsızlığına müdahale oluşturmaktadır. Unutulma hakkının tanınması halinde haberleşme ve ifade özgürlüğünün ihlal edileceğine yönelik endişeler bulunmakla birlikte unutulma hakkı ile haberleşme ve ifade özgürlüğü arasında adil bir denge kurulması bu endişeleri giderecektir.

Kişisel verilerin korunmasına yönelik yasal düzenleme çalışmalarının 1960’lı yıllara kadar uzanmasına karşın unutulma hakkına yönelik yasal düzenleme çalışmaları Avrupa’da 2010’lu yıllarda başlamıştır. Unutulma hakkı üzerindeki hukuki tartışmalar ise Avrupa Birliği Komisyonu’nun, 95/46/EC sayılı Kişisel Verilerin Korunması Direktifi’nin yeniden gözden geçirilmesi yönündeki önerisinin ardından artmış; söz konusu Teklif unutulma hakkının kabul edilmesine öncülük etmiştir.

Birçok teknolojik olanaklar sağlayan internette, kişisel verilerin gereksiz ve uzun süre tutulması, başta kişisel verilerinin korunması hakkı ve özel hayatın gizliliği hakkı olmak üzere unutulma hakkının da ihlaline yol açmaktadır. 1998 yılında hayata geçirilen Google gibi arama motorları, dünyanın dört bir yanından gönderilen milyonlarca sorgulamaya, hızlı biçimde tarama yapmak suretiyle yanıtlar vermektedir. Ancak bu tür arama motorları, bireylerin internette ne zaman ve neyi aradığını, ne tür sonuçlar elde ettiğini çok iyi bilmekte, bireylere ait kişisel verileri bir tıklamayla gün yüzüne çıkarmaktadır.

AB Adalet Divanı, “Google Kararı”nda; kişinin ismine dayalı olarak internet ortamında yer alan kişisel verilerin, “geçersiz, eksik, tamamen ilgisiz veya sonradan ilgisiz hale gelmesi” durumunda söz konusu kişisel verilerin ve buna ilişkin sonuç listesinde yer alan bilgilerin silinmesi gerektiğine karar vermiştir. Mahkeme, unutulma hakkının istisnalarını ise “ilgili verinin kamu hayatında oynadığı önemli rol” ve “hal-kın ilgili veriye yönelik yoğun ilgisi” şeklinde açıklamıştır.

Unutulma hakkının tanınması yönünde henüz Türk Yargısı tarafından verilmiş bir karar olmamakla birlikte Yargıtay’ın unutulma hakkını tartıştığı, ancak incelenen olayda bu hakkı kabul etmediği bir kararı bulunmaktadır. Yerel Mahkemenin, tazminat isteminin kabulü yönündeki kararına karşın Yargıtay’ın davanın reddi yolunda, davacının isminin kodlanmaksızın yayınlandığı kitabın bilimsel eser olduğu, bu anlamda bilim özgürlüğü alanında kaldığı, kararın aleniyet kazanarak kamu malı haline geldiği, bu nedenle kişilik haklarına saldırı teşkil etmediği yönündeki gerekçesine katılmamaktayım.

Davacının, temyiz kararının düzeltilmesi istemi oyçokluğuyla reddedilmekle birlikte, unutulma hakkı çerçevesinde kullanıldığı anlaşılan ayrışık oy kanaatimce yerindedir. Ayrıca davacının, şikayetçi olarak bir suçla ilişkilendirilecek şekilde üçüncü kişilerin kolayca ulaşabileceği bir kitapta adının yer alması, Divan’ın Google kararında belirttiği, “kişisel verinin sonradan tamamen ilgisiz hale gelmesi” ilkesine de aykırıdır.

Unutulma hakkının özellikleri ve bu hakkın insan haklarıyla arasındaki ilişkisi dikkate alındığında; bu hakkın, yalnızca internet ortamındaki kişisel veriler için değil, kamunun kolayca ulaşabileceği yerde tutulan kişisel verilere yönelik olarak da kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyim.

Kaynakça

- Ahi Şebnem, “Unutulma Hakkı (The right to be forgotten)” <http://www.bilisimhukuk.com/2014/02/unutulma-hakki-the-right-to-be-forgotten>.
- Akgül Aydın, “Avrupa Toplulukları Adalet Divanının Baktığı Davalar”, *Adalet Dergisi* 2007, Y:98, S:28, s.153-186.
- Akgül Aydın, “Danıştay Kararları Işığında Kişisel Sağlık Verilerinin Korunması”, *Danıştay Dergisi*, Y:2013, S:133, s.21-45.

- Akgül Aydın, Daniştay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Kişisel Verilerin Korunması, Beta Yayınları, İstanbul 2014.
- Aksoy Hüseyin Can, Medeni Hukuk ve Özellikle Kişilik Hakkı Yönünden Kişisel Verilerin Korunması, Çakmak Yayınevi, Ankara 2010.
- Arat Tuğrul, Avrupa Toplulukları Adalet Divanı, AÜ Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi Araştırma Dizisi, Yayın No:3, Ankara 1989.
- Bennett Steven C., "The "Right to Be Forgotten": Reconciling EU and US Perspectives", *Berkeley Journal of International Law*, Volume 30, Issue 1, Article 4, s.161-195.
- Chander Anupam, Gelman Lauren, Radin Margaret Jane, Securing Privacy in the Internet Age, Stanford University Press, California 2008.
- Claes Eric, Duff Antony, Gutwirth Serge, Privacy and Criminal Law, Antwerpen-Oxford, Intersentia 2006.
- Croft W. Bruce, Metzler Donald, Strohman Donald, Search Engines And Information Retrieval In Practice, Pearson Education, Inc., Boston USA, 2010.
- Dural Mustafa, Türk Medeni Hukukunda Gerçek Kişiler, Filiz Kitabevi, 3. Bası, İstanbul 1987.
- Electronic Privacy Information Center, Privacy&Human Rights: An International Survey of Privacy Laws and Developments, Washington D.C. 2004.
- Farina R. Cynthia, Shapiro Sidney A. and Susman Thomas M., Administrative Law of the European Union: Transparency and Data Protection, ABA Publishing, Chicago 2008.
- Fleischer Peter, "The Right To Be Forgotten, Or How To Edit Your History", <http://peterfleischer.blogspot.com.tr/2012/01/right-to-be-forgotten-or-how-to-edit.html>
- Gedik Ömer, Türk Yargı Kararları Çerçevesinde Kitle İletişim Özgürlüğü, Seçkin Yayınları, Ankara 2008.
- Gören Zafer, "Avrupa Birliği Temel Haklar Şartının Ana İlkesi: Dokunulmaz İnsan Onuru", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Y:6, S:12, 2007.
- Gözübüyük A.Şeref, Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları, Turhan Kitabevi, 33. Bası, Ankara 2011.
- Gülener Serdar, Dijital Hafızadan Silinmeyi İstemek: Temel Bir İnsan Hakkı Olarak "Unutulma Hakkı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Y:2012, S:102, s.219-240.
- <http://www.enisa.europa.eu/activities/identity-and-trust/library/deliverables/the-right-to-be-forgotten>
- İçel Kayıhan, Ünver Yener, Kitle İletişim Hukuku: Basın, Radyo-Televizyon, Sinema-Video, İnternet, Beta Yayınları, 9. Baskı, İstanbul 2012.
- Kaboğlu İbrahim Ö., Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar), Legal Yayınları, 7. Baskı, İstanbul 2011.
- Karlık S. Rıdvan, Küreselleşen Dünyada Uluslararası Kuruluşlar, Beta Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2007.
- Kulevska Sanna, "The Future of Your Past: A Right to be Forgotten Online?", June 24, 2013 <http://www.chillingeffects.org/international/weather.cgi?WeatherID=769>

- Kuner Christopher, *European Data Protection Law, Corporate Compliance and Regulation* Oxford University Press, Büyük Britanya 2007.
- Mayer-Schönberger Viktor, *Delete: The Virtue of Forgetting in the Digital Age*, Princeton University Press, USA 2011.
- Oğuz Habip, *İnternet Ortamında Kişilik Haklarının İhlali ve Korunması*, Adalet Yayınevi, Ankara 2010.
- Öncü Gülay Arslan, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Özel Yaşamın Korunması*, Beta Yayınları, İstanbul 2011.
- Öngören Gürsel, *İnternet Hukuku*, Öngören Hukuk Yayınları, İstanbul 2006.
- Özdemir Hayrunnisa, "Haberleşmenin Gizliliği ve Kişisel Veriler", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y:2009, C:XIII, S:1-2, s.285-303.
- Polater Yusuf Ziya, *Türk Hukukunda ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması*, Adalet Yayınları, Ankara 2010.
- Reed Chris and Angel John, *Computer Law*, Oxford University Press, New York 2003.
- Ringelheim Julie, *Processing Data On Racial or Ethnic Origin For Antidiscrimination Policies: How to Reconcile the Promotion of Equality with the Right to Privacy*, NYU School of Law, New York 2006
- Salgado Victor, "Can I delete my data from Google?" <http://www.privacy-europe.com/blog/can-i-delete-my-data-from-google/>
- Sırabaşı Volkan, *İnternet ve Radyo-Televizyon Aracılığıyla Kişilik Haklarına Tecaüz*, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2007.
- Stuart Allyson Haynes, "Google Search Results: Buried If Not Forgotten", *North Carolina Journal Of Law & Technology*, Volume 15, Issue 3: Spring 2014, s.463-518.
- Şimşek Oğuz, *Anayasa Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması*, Beta Yayınevi, Ankara 2008.
- Tortop Nuri, "Çağımızın Önemli Sorunu: Kişisel Bilgilerin Güvenliği Sorunu", *Amme İdaresi Dergisi*, Y:2000, C:33, S:3, s.1-14.
- Warner Jeremy, "The Right to Oblivion: Data Retention from Canada to Europe in Three Backward Steps", *University of Ottawa Law&Technology Journal*, (2005) 2 UOLTJ 75, s.75-104.
- Weber Rolf H., "The Right to Be Forgotten, More Than a Pandora's Box", *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law* 120, 2(2011), s.120-130.
- Xanthoulis Napoleon, "The Right To Oblivion In The Information Age: A Human-Rights Based Approach", s.84-98, <http://www.davidpublishing.org/show.html?10594>
- Yılmaz Ejder, *Hukuk Sözlüğü*, Yetkin Yayınları, 10. Baskı, Ankara 2011.
- Zeybek Ünsal Çağrı, "Google'ın Yeni Gizlilik Politikası Google Inc. Tarafından 1 Mart 2012 Tarihinde Yayımlanan Politikasının Kişisel Verilerin Korunması İlkeleri İle Uyumluluğu Ve Avrupa Birliği'nin 95/46/EC Sayılı Veri Koruma Direktifi Açısından Değerlendirilmesi", *Hacettepe Hukuk Fak. Dergisi*, 3(1) 2013, s.99-123.